

**ДЕПАРТАМЕНТ ОСВІТИ ТА НАУКИ
ІВАНО-ФРАНКІВСЬКОЇ МІСЬКОЇ РАДИ
ІВАНО-ФРАНКІВСЬКА МІСЬКА ДИТЯЧА ЕКОЛОГІЧНА СТАНЦІЯ**

ПОГОДЖЕНО

Протокол засідання науково-методичної ради Івано-Франківського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти

Від 29 грудня 2016 року № 4

ЗАТВЕРДЖЕНО

Наказ департаменту освіти, науки та молодіжної політики Івано-Франківської облдержадміністрації

№ _____

**Навчальна програма з позашкільної освіти
еколого-натуралістичного напрямку**

«Рослини – символи України»

Автори:

Карайченцева Людмила Леонідівна - керівник гуртків Івано-Франківської дитячої екологічної станції

Рецензенти:

Волчовська-Козак О.Є. – доцент кафедри біології та екології ВДНЗ «Прикарпатського національного університету ім. В. Стефаника»;

Шиян Г. Г. - завідувач зоолого-рослинницьким відділом Івано-Франківської міської дитячої екологічної станції,

Пояснювальна записка

З глибини віків до нащадків доходить лише найцінніше. Як кожна людина бере з собою в далеку дорогу лише те, що може пригодитися на все життя, так і кожен народ крізь усі катаклізми своєї історії проносить найдорожчий свій скарб – пісні, легенди, перекази, прислів'я. Вивчаючи рослини всебічно, гурток “Рослини – символи України” об'єднав у собі декілька напрямів:

Біологічний – ботаніку та біологію, де учні знайомляться з будовою, морфологічними особливостями найбільш популярними в Україні рослинами, їх цілющими властивостями.

Народознавчий – сприяє формуванню в дітей уявлення про культуру, побут, звичаї, традиції українського народу, тим самим виховує патріотичні почуття, гордість за себе і свою Батьківщину.

Мистецтво народних ремесел, образотворче мистецтво та декоративно-вжиткове, які відіграють вадливу роль в естетичному вихованні дітей.

Дитина може прийти до розуміння культури як єдиного цілого, спробувавши відтворити власними силами, розумом, мовою символів предмети вжитку, безпосередньо знаходячись у процесі відтворення культури та знань своїх пращурів.

Структура навчальних занять дає змогу активізувати пошукову і пізнавальну діяльність вихованців по вивченню українського фольклору, звичаїв, традицій, виховувати патріотичні почуття, розуміння народних символів. Значне місце в програмі відведено практичним роботам, проведенню екскурсій.

Програма розроблена для дітей молодшого та середнього шкільного віку і розрахована на 1 рік навчання (2 заняття на тиждень, тривалістю 3 години, всього 216 годин).

Метою роботи гуртка є – ознайомлення вихованців з рослинами-символами як своєрідною скарбницею українського народу.

Головними завданнями програми є:

- розвиток інтересу у вихованців до вивчення природи рідного краю;
- поглиблення знань про особливості будови та поширення рослин-символів;
- сприяння поглибленню знань про основні лікарські властивості рослин;
 - формування чіткої особистої позиції щодо власного здоров'я ;
- формування в дітей уявлення про культуру, побут, традиції та обряди українського народу;
- розвиток інтересу до мистецтва свого народу, його історії та традиції;
- ознайомлення вихованців з українськими народними піснями, творами українських класиків;
 - формування етичних смаків;
 - формування у вихованців умінь і навичок практичної діяльності;

Форми і методи навчання: бесіда, розповідь, практична робота, екскурсія, рольова або ділова гра, демонстрація фото та відео матеріалів, тематичні вечори, родинні свята.

Перевірка оцінювання знань і вмінь дітей.

Проведення свят, екологічних вікторин, оформлення фото звітів

Навчально-тематичний план

№ п/п	Назва розділу	Кількість годин		
		Теоретичні заняття	Практичні заняття	Разом
1.	Вступ	3	6	9
2.	Дерева – символи України	51	60	111
3.	Квіти – символи України	39	24	63
4.	Буйне розмаїття	6	3	9
5.	Праця в природі: вирощування квітів – символів	12	12	24
	Всього:			216

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

1. Вступ (9 год)

Обговорення плану роботи. Ознайомлення з технікою безпеки під час занять. Збір і заготівля природного матеріалу на навчальний рік.

2. Дерева – символи України (111 год)

Дуб – символ незламної сили, могутності і довголіття.

Найпоширеніші види дубів в Україні. Основні біологічні особливості. Значення дуба для природи і для життя людини. Народно-господарське значення дуба. Оспівування дуба як символу могутності і довголіття в творах українських письменників. Використання в народній медицині.

Практичні заняття: Експерсія в місцевий парк, визначення різних порід дуба за зовнішніми ознаками (дуб звичайний, гостролистий). Експерсія по збору природного матеріалу. Вироби з жолудів, листя, гілочок, кори дуба. Замальовування дуба.

Ой, у вишневому садочку...

Вишня. Основні біологічні властивості. Поширення. Основні види і сорти в Україні. Оспівування вишні в творах Т.Г. Шевченка та інших українських письменників. Вишневий сад – найбільш поширений пісенний образ.

Практичні заняття: Перегляд відео: вишня - родина розоцвітих. Замальовування гілочки вишні або вишневого саду за вибором. Виготовлення декоративного панно з кісточок вишень, слив, персиків.

Де срібліє вербиця...

Верба, найпоширеніші види верби в Україні. Біологічні особливості верби. Значення верби в природі і житті людини. Цілющі властивості верби. Верба – найяскравіша ознака України, одне з найулюбленіших дерев в народі. Народні звичаї, обряди пов'язані з вербою. Вербна неділя. Народні легенди, перекази, казки про вербу і її походження. Верба – символ повноти життя, довголіття, символ світового дерева, дерева життя. Оспівування верби в творах українських письменників і поетів / Павла Тичини, Лесі Українки, С.Васильченка, Володимира Сосюри та ін./ . Верба – улюблене дерево великого Кобзаря. Значення верби в природі і житті людини. Практичне використання верби у декоративно-ужитковому мистецтві (лозоплетіння меблів). Цілющі властивості верби.

Практичні заняття: Експерсія: спостереження за вербою в природі. Ознайомлення з правилами добору та зрізу гілок верби для лозоплетіння. Замальовування верби за творами Т.Г. Шевченка. Конкурс на читання віршів, де оспівується верба. Розучування народних ігор, пов'язаних з вербою: «На вербі», «Довга лоза», «Вербова дощечка». Газетоплетіння як альтернатива лозоплетінню.

Над світом високі тополі несуть своє горде крило...

Біологічні особливості, місця поширення, види тополь, що ростуть в Україні. Значення тополі в природі та житті людини. Тополя – символ рідної землі. Народні легенди, пісні, балади, перекази про тополь. Відлуння народного фольклору у Шевченковому творі «Тополя». Образи тополі у поетичних рядках творів українських поетів та письменників.

Практичні заняття: Екскурсія в природу з метою ознайомлення з різними видами тополь. Форма крони тополі в безлистому стані. Виставка малюнків «Тополя – найістотніша прикмета сільського пейзажу».

Калина так хизується красою...

Калина – найбільша шанована рослина в Україні. Біологічні особливості, будова, місця поширення, види. Походження калини в народних переказах, легендах. Калина – символ рідної землі, отчого краю, батьківської хати, символ безсмертя, мужності і незламності духу в боротьбі за незалежність рідного краю. Оспівування калини в народних піснях.

Використання калини в народних обрядах і звичаях, народні прикмети, пов'язані з нею. Цілющі і лікарські властивості калини. Калина в творах Т.Г.Шевченка та інших українських поетів і письменників.

Практичні заняття: Екскурсія в природу, спостереження за кетягами калини в безлистому стані. Читання віршів про калину. Калинове чаювання. Замальовування кетягів калини. Викладання декоративного панно кетягу калини з вишневих кісточок. Розмальовування.

3. Квіти – символи України (63 год)

Чорнобривців насіяла мати...

Біологічні особливості, місця поширення, розмноження, видовий склад. Використання для формування клумб і рабаток посівним та розсадним

способом. Міфи, легенди, перекази про походження цієї квітки. Чорнобривці в художньому слові: вірші, загадки, пісні.

Практичні заняття: Навчання складання плану – схеми для створення клумби чи рабатки з використанням різних видів чорнобривців. Догляд і спостереження за квітами чорнобривців у вазонах, пересаджених з клумби в приміщення. Виготовлення закладок та візиток із засушених квітів чорнобривців з послідуочим ламінуванням./елементи флористики/.

Сей світ, як маків цвіт...

Мак: основні біологічні властивості. Поширення, розмноження. Снодійна сила маку. Символіка маку в різних країнах. Мак – символ краси і молодості. Оспівування маку в творах українських поетів і письменників, в українських народних піснях. Мак в обрядах нашого народу /свято Маковея/

Мак – символ родючості, символ щедрого відтворення життя. Міфи і легенди про походження цієї рослини.

Практичні заняття: Виготовлення квітів маку з тисненого паперу. Створення колективного панно з квітів маку. Використання маку в приготуванні українських страв /випічка, кутя, шулики/. Чаювання з маковими тістечками.

Барвінковий край

Барвінок хрещатий: основні біологічні особливості, місця поширення, розмноження. Використання барвінку в озелененні. Барвінок – символ невмирущості, символ віри в свої сили, у все переможність природи. Хрещатий барвінок – символ кохання, вірної і взаємної любові в українських народних піснях. Барвінок і роль його у народних весільних обрядах. Барвінок в міфах, легендах нашого народу, наших предків. Барвінок у творах класиків.

Практичні заняття: навчання прикрашання барвінком Великоднього кошика.

У волошкиччі сині...

Волошка: основні біологічні, ознаки волошки синьої, місця поширення, розмноження. Роль волошки в українських народних святах, пов'язаних з хліборобством /виведення колоса/. Волошка – окраса хлібних нив, вірні супутниці хлібного поля /легенда про постійне перебування волошки на хлібному полі/. Лікувальні властивості волошки. Волошки в художньому слові. Популярність волошки в різних країнах світу /Німеччині, Франції, Бельгії/.

Практичні заняття: Малювання панно: «Волошка в житті». Колективна робота.

Кітка богині весни – конвалія.

Конвалія: біологічні особливості. Походження і місця поширення конвалії. Розмноження. Правила поводження з ядовитими рослинами. Народні звичаї, пов'язані з конвалією. Міфи, легенди про походження цієї квітки. Вірші, загадки про конвалію. Лікувальні властивості. Використання в парфумерній промисловості. Культивування конвалії в промисловості та вирощування в домашніх умовах. Червона книга України.

Практичні заняття: Кошик з конваліями – своїми руками в подарунок мамі.

4. Буйне різномайття (9 год)

Любисток. Материнка. Мальви

Основні біологічні особливості цих рослин, місця поширення, розмноження. Міфи, легенди, перекази, оповідання про ці квіти. Використання в українському фольклорі, художній творчості образу цих квітів. Використання в народній медицині.

Практичні заняття: Екскурсія в Бастіон. Перегляд виставки робіт місцевих художників.

5. Праця в природі: вирощування квітів-символів (24 год)

Типи ґрунтів. Техніка обробітку ґрунту. Внесення добрив. Правила обробітку насіння перед посівом. Методи розмноження квітів. Методи прискороного розмноження. Розмноження посівним методом у відкритий ґрунт. Терміни висівання. Пікування. Розмноження розсадним способом. Ведення журналу спостережень за ростом і розвитком рослин, їх декоративністю. Правила догляду за квітами : полив, прополка, рихлення ґрунту, підживлення.

Практичні заняття: Ознайомлення із с/г знаряддям праці. Правила користування. Інструктаж. Праця в природі по обробітку ділянки для висівання насіння квітів. Висівання насіння однорічних квітів у відкритий ґрунт. Догляд за сходами. Ведення журналу.

Основні вимоги до знань і вмінь:

Діти повинні мати уявлення про:

- екологічну культуру;
- біологію рослин;
- роль та значення рослин в житті людей;

Діти повинні знати:

- правила поведінки в природі;
- рослини – символи України;
- приказки, легенди, прикмети, життєві повір'я свого народу;
- назви лікарських рослин;
- назви дерев, квітів.

Діти повинні вміти:

- спостерігати ростом та розвитком рослин;
- розпізнавати рослини своєї місцевості, які вивчалися;
- доглядати за рослинами на земельній ділянці.

Терміни і поняття, які повинні засвоїти діти:

Екологія, природа, довкілля, рослинність, дивосвіт, Червона книга України.

Форми діагностики отриманих результатів:

Проведення свят на екологічну тематику, конкурсів, оформлення виставок.

Перелік рекомендованої літератури

1. Багрова О.Я. Я пізнаю світ. Рослини. К., 1998.
2. Біда О.А. Довкілля. – К., 1999.
3. Волкова А.С. Зима. Весна. Літо. Осінь. – К., 1991.
4. Лисенко Неллі. Практична екологія для дітей. – І-Ф, 1999.
5. Марковская М.М. Уголок природы в детском саду. – М., 1989.
6. Низова А.М. Великий учитель – природа. – М., 1971.
7. Організація спостережень в дитячому садку / Упорядник О.Ю. Харченко. – Х.: Вид. Група «Основа», 2007.
8. Поліщук Н. Дорога в дивосвіт. Методичний посібник. – Тернопіль: Мальва – ОСО, 2007.
9. Поліщук Н.А. Коли в серці живуть добринки. – Т.: Мальва – ОСО, 2007.
10. Пори року: оповідання, вірші, загадки, казки. – Х.: Белкар – книга, 2005.
11. Природознай. Матеріали для організації позаурочної роботи. – Х.: Торсінг, 2002.
12. Соломеннікова О.А. Екологічне виховання в дитячому садку. – Х.: Вид. група «Ранок», 2007.
13. Творчо-розвивальні технології в екологічній освіті дошкільників. – Запоріжжя: ТОВ «ЛПІС» ЛТД, 2005.

14. Фесюкова Л.Б. Григор'єва О.О. Пори року. Комплексні заняття.-
Х.: Веста: ТОВ Вид. «Ранок», 2007.